

TARİH

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

İLHAN ÇOLAK
TOSYA / 2016

ÜNİTE 1

İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK TARİHİ

- ▶ ORTA ASYANIN YERİ
- ▶ TÜRK ADININ ANLAMI
- ▶ ORTA ASYA'DAN GÖÇLER
- ▶ İLK TÜRK DEVLETLERİ
- ▶ KAVİMLER GÖÇÜ
- ▶ DİĞER TÜRK DEVLETLERİ
- ▶ KÜLTÜR VE MEDENİYET YAPISI

Batıda Hazar Denizi,

Kuzeyde Sibirya

ORTA ASYA

Sibirya

Altay Dağları Baykal Gölü

Ural Dağları

Aral Gölü

Tanrı Dağları

Karakoram Dağları

Orta Asya

Hazar Denizi

Himalaya Dağları

Hindistan

Avrupa

Karadeniz

Anadolu

Akdeniz

İran

Arabistan

Afrika

Hint Okyanusu

Güneyde Himalayalar

Doğuda Tanrı Dağları

TÜRK ADININ ANLAMI:

GÜÇLÜ – KUVVETLİ

TERKEDEN – GÖÇEBE

VATANDAŞLIK ADI

TÜREYEN – ÇOĞALAN

IRK ADI

ORTA ASYA'DAN GÖÇLER

ORTA ASYA'DAN GÖÇLER

GÖÇLERİN SEBEPLERİ:

- 1) Ekonomik Sebepler
- 2) İç Siyasi Sebepler
- 3) Dış Siyasi Sebepler

GÖÇLERİN SONUÇLARI:

- 1) Orta Asya kültür ve medeniyeti dünyaya yayıldı.
- 2) Göç etmeyip, Orta Asya'da kalan Türkler değişik devletler kurdu.
- 3) Göç eden Türk boyları gittikleri yerlerde siyasi yapıyı değiştirdiler.
- 4) Türk tarihinin araştırılması zorlaştı.

İLK TÜRK DEVLETLERİ

➤ **BÜYÜK HUN (ASYA HUN) DEVLETİ**

➤ **AVRUPA HUN DEVLETİ**

➤ **GÖKTÜRKLER (I. GÖKTÜRK)**

➤ **KUTLUK DEVLETİ (II. GÖKTÜRK)**

➤ **UYGURLAR**

➤ **DİĞER TÜRK DEVLETLERİ**

➤ **BULGARLAR**

➤ **MACARLAR**

➤ **AVARLAR**

➤ **UZLAR**

➤ **TÜRGİŞLER**

➤ **HAZARLAR**

➤ **KARLUKLAR**

➤ **KIRGIZLAR**

BÜYÜK HUN DEVLETİ (ASYA HUN İMPARATORLUĞU)

➤ **Bilinen ilk Türk devletidir.**

➤ **Bilinen ilk hükümdarı Teoman'dır.**

➤ **Mete, zamanında en parlak dönemini yaşamıştır.**

➤ **Mete onlu sisteme göre son derece disiplinli ve kuvvetli bir ordu kurmuş, Orta Asya'daki bütün Türk boylarını ilk kez bir bayrak altında toplamıştır.**

➤ **Çin'i vergiye bağlamış, İpek Yolu'na hakim olmuştur.**

➤ **Çinliler Hun akınlarını durdurmak için Çin seddini yapmışlardır.**

➤ **Mete'den sonra bir süre gücünü devam ettiren Hun Devleti, Çin entrikaları sonucu zayıfladı. Çinlilerin kışkırtmaları sonucu Hun beyleri birbirleri ile savaşmaya başladılar. Çinlilerin "böl ve yönet" anlayışı sonucunda devlet Kuzey ve Güney Hunları olarak ikiye ayrıldı. Önce Kuzey Hun Devleti, sonra da Güney Hun Devleti, Çinliler tarafından yıkıldı**

KAVİMLER GÖÇÜ (375)

Çin egemenliğine girmek istemeyen Kuzey Hunlarının Hazar denizinin kuzeyine, oradan da Karadeniz'in kuzeyine göç etmeleri sırasında, burada yaşayan barbar kavimleri yerinden oynatması sonucu bu barbar kavimlerin Avrupa'da meydana getirdiği göç hareketine **KAVİMLER GÖÇÜ** denir.

SONUÇLARI:

- Roma İmparatorluğu zayıfladı ve ikiye ayrıldı.
- Bu günkü Avrupa'nın sosyal (millet) yapısı ortaya çıktı.
- Krallıklar zayıfladı, Feodalite ortaya çıktı.
- Avrupa Hun devleti kuruldu.
- Batı Roma İmparatorluğu 476 yılında yıkıldı.
- İlkçağ (Eskiçağ) bitti, Ortaçağ başladı.

AVRUPA HUN DEVLETİ

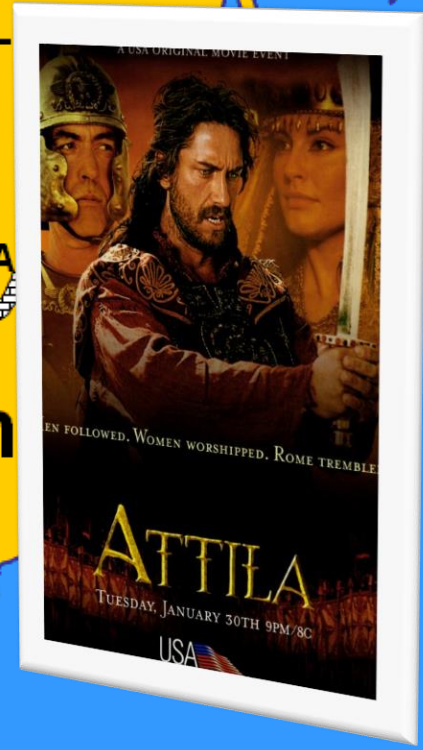
➤ 375'te Kavimler Göçünün bir sonucu olarak **Balamir** önderliğinde Avrupa'ya giren Hunlar Macaristan merkez olmak üzere Avrupa Hun İmparatorluğu'nu kurdular.

➤ Batı ve Doğu Roma vergiye bağlandı. (Galya Seferleri ve **Margus Ant.**)

➤ **Atilla** zamanında en parlak dönemini yaşamıştır.

➤ Devlet **Atilla'nın** ölümünden sonra taht kavgaları ve Türklerin Avrupa'da azınlık durumuna düşmeleri sonucunda zayıflamış, zamanla da asimile olmuştur.

➤ Avrupa Hun Devletinin Türk tarihindeki en önemli özelliği **Türk Kültürünü Avrupa'ya taşımış** olmasıdır.

GÖKTÜRK DEVLETİ (I. GÖKTÜRKLER)

- 552'de Avarları yenen **Bumin Kağan** tarafından kuruldu.
- Merkezi **Ötüken**'di.
- Kardeşi **İstemi**'yi batı illerine Yabgu tayin eden Bumin kendisi büyük kağan olarak doğu illerini yönetmeye başladı.
- Bumin'in yerine geçen **Mukan Kağan** zamanında Çin'i vergiye bağlayarak en parlak dönemini yaşayan Göktürkler onun ölümünden sonra zayıflamaya başladılar.
- Çinlilerin de kışkırtmasıyla devlet **Doğu ve Batı Göktürk Devleti** olarak ikiye ayrıldı ve ardından Çin egemenliğine girdi.
- İslamiyet öncesi kurulmuş en büyük ve güçlü Türk devletidir.
- Hunlardan sonra tarihte 2. kez Türkleri tek bayrak altında toplamışlardır.
- Türk adıyla kurulan ilk Türk devletidir.

Atlı

Sibirya

Ötügen

Aral Gölü

Göktürk Devleti

Hazar
Denizi

Roma İmparatorluğu

Karadeniz

Anadolu

Akdeniz

Kaşgar

İran

Çin

Mısır

Arabistan

Hindistan

Afrika

Hint Okyanusu

KUTLUK DEVLETİ (II. GÖKTÜRKLER)

➤ **682 yılında Kutluk Kağan önderliğinde kuruldu.**

➤ **Merkezi Ötüken'dir.**

➤ **Ünlü hükümdarları Bilge Kağan döneminde, vezirleri Kültigin ve Tonyukuk ile birlikte, en parlak dönemlerini yaşadılar.**

➤ **Bilge Kağan'ın ölümünden sonra zayıflayarak Basmil, Karluk ve Uygurlar'ın isyanı sonucu yıkıldılar.**

Türk tarihinin ve Türk edebiyatının ilk yazılı kaynağı olarak kabul edilen Orhun yazıtları bu dönemde yazılmıştır.

Bu yazıtlarda Göktürk Tarihi ve Türk Uygarlığı hakkında önemli bilgiler verilmektedir.

UYGURLAR

➤ **Göktürk Devleti'nin yıkılmasından hemen sonra 745'te Kutluk Bilge Kül tarafından kuruldu.**

➤ **Merkezi Karabalgasun.**

➤ **Devlet 840'ta Kırgızların saldırıları sonucu yıkıldı**

➤ **Uygurlar yurtlarını terk ederek Çin'in Kansu bölgesiyle bugünkü Doğu Türkistan'da Turfan bölgesine yerleştiler. Burada şehir devletleri halinde yaşayan Uygurlar, Cengiz Han zamanında Moğollara bağlandılar.**

Uygurlar Mani ve Budizm dinlerini benimsemişlerdi. Bu dinler et yemeyi yasakladığından Uygurlar hayvancılığı bırakıp tarım ve ticaretle uğraşmaya başladılar.

Yerleşik yaşamı benimseyen ilk Türk topluluğudur.

Çin'den sonra matbaayı geliştirerek ikinci kez kullanılan ve hareketli harfleri icat ettiler.

➤ DİĞER TÜRK DEVLETLERİ

➤ BULGARLAR

Bugünkü Bulgarların atalarıdır...

➤ MACARLAR

Bugünkü Macarların atalarıdır...

➤ AVARLAR

Göktürklere yenilince Avrupa'ya göç ettiler... İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir.

➤ UZLAR

Oğuzlar olarak da bilinir...

➤ TÜRGIŞLER

Parayı kullanan ilk Türk devletidir. Emeviler döneminde Araplarla mücadele etmişlerdir.

➤ HAZARLAR

En hoşgörülü Türk devletidir.

➤ KARLUKLAR

İlk defa İslamiyet'e giren Türk topluluğudur.

➤ KIRGIZLAR

Dünyanın en uzun destan Manas bunlara aittir.

ORTA ASYA TÜRİK TARİHİ KÜLTÜR VE MEDENİYET YAPISI

DEVLET YÖNETİMİ

- **Hükümdar:** Hakan, Kağan, Han, Şanyü, İdikut
- Kut İnancı....
- Kurultay (Toy)...*
- Töre...*

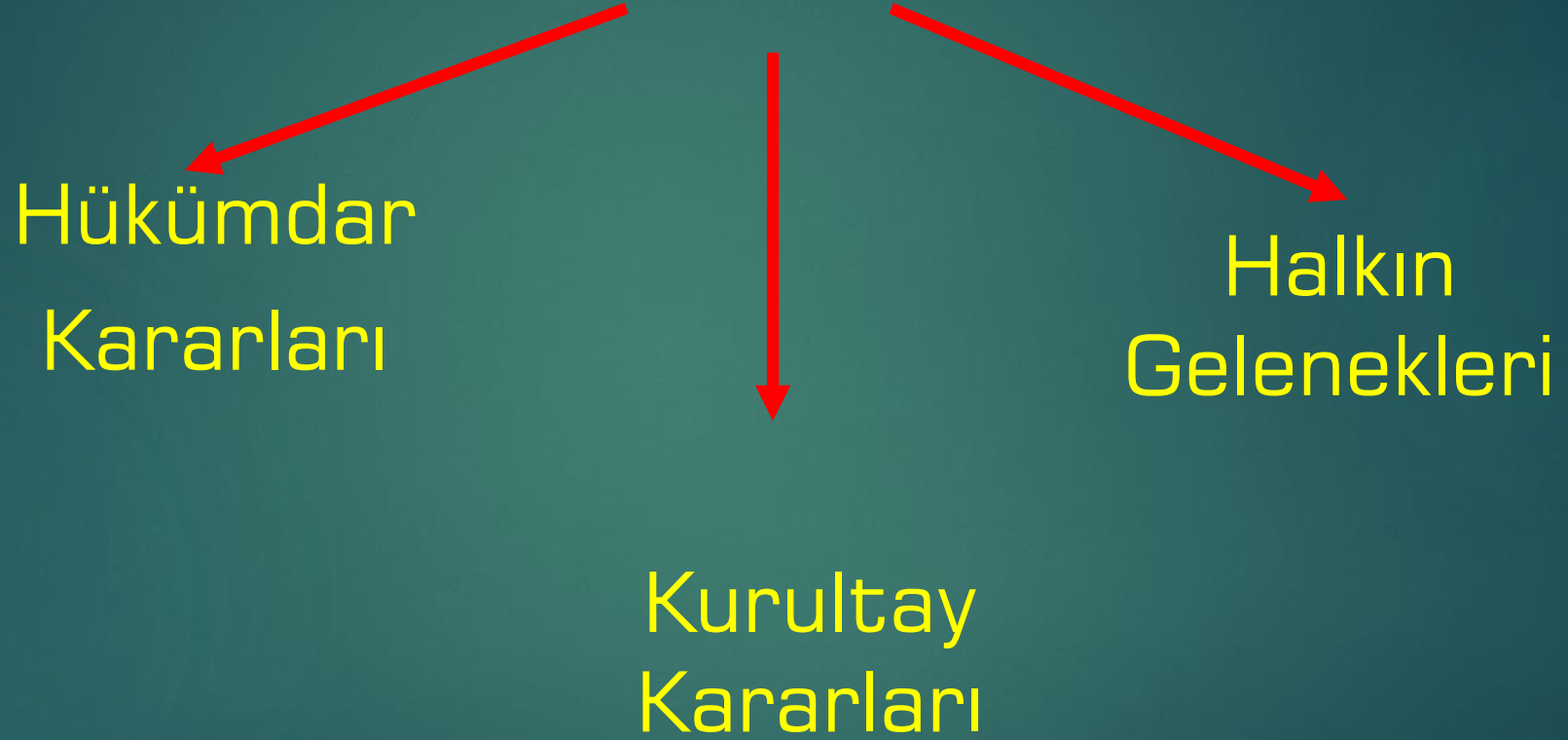
TOY

(KURULTAY - MECLİS)

- Türk devletlerinde hakanın yetkilerinin **sınırsız** olmadığını gösterir.
- **Meşrutiyet (Meşruti monarşi)** anlayışının göstergesidir.
- **Boy beylerinin** katılımı ile toplanırdı.
- Kurultaya katılamayan boy beyi **isyan etmiş** - **bağımsız olmuş** sayılırdı.

TÖRE

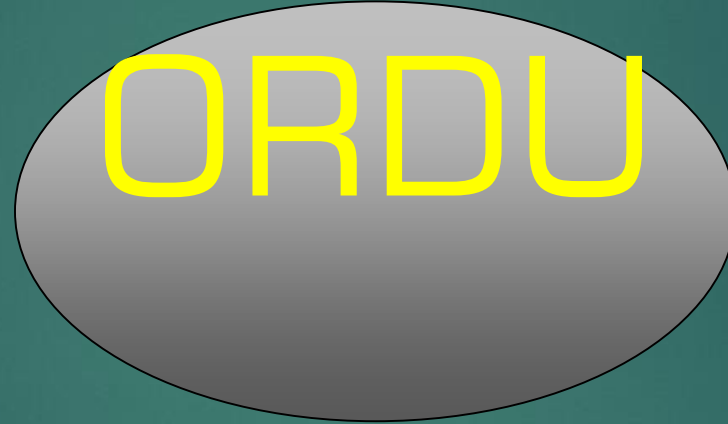
(yazısız hukuk kuralları)

- **Yabgu:** Kağandan sonra gelen en büyük makamdır. Veliht.
- **Vezir:** Kağanın yardımcısıdır.
- **Şad:** Hakan adayları.
- **Buyruk:** Bakan,
- **Apa:** Saray görevlisi,
- **Tudun:** Vali,
- **Tekin:** Şehzade,
- **Sübaşı:** Ordu Komutanı,
- **Bitigçi:** Katipler
- **Şaman (Kam, Baksi):** Şamanizm'de Din Adamı
- **Yuğ:** Cenaze Töreni.
- **Kurgan:** Mezar.
- **Balbal:** Mezar Taşı.
- **Totemcilik:** Türklerin en eski dinidir.
- **Ongun:** Totem olarak seçilen hayvana denir.

ONLU Sistem
(Mete Han)

Genelde Atlı
Birlikler Var
(süvari)

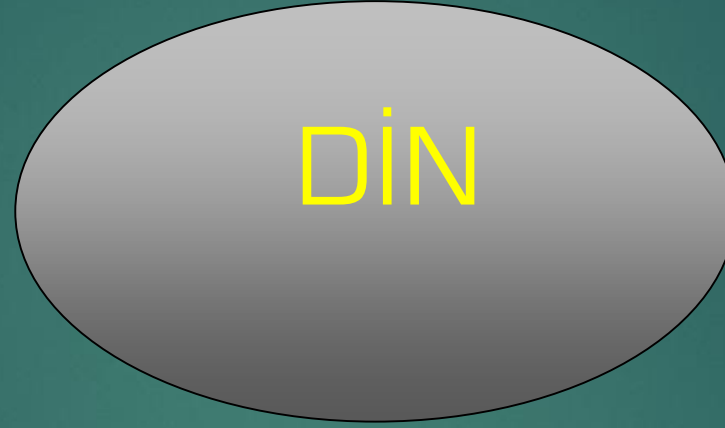

Kadın-Erkek
ASKER

HİLAL
TAKTIĞI

GÖKTANRI
(Şamanizm)
Totemcilik

Mani, Buda
(Uygurlarda)

Musevilik
(Hazarlar)

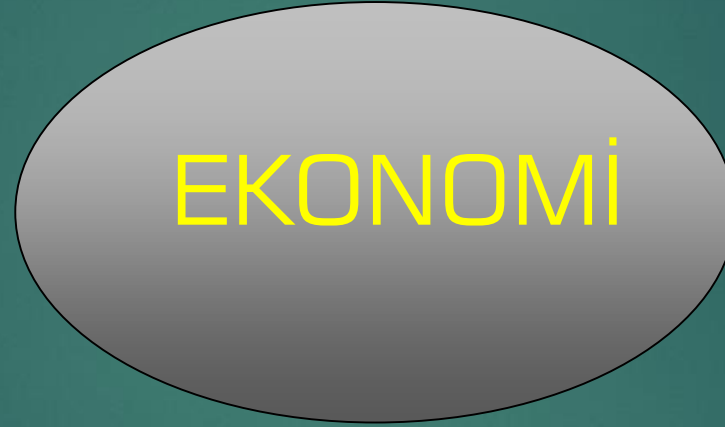
Hıristiyanlık
(Macar ve Bulgar)

NOT: Türklerde Cennet-Cehennem (Ölümden sonraki yaşam) inancı vardır.

HAYVANCILIK

TİCARET

İPEK YOLU

TARIM
(UYGURLAR)

DEMİRCİLİK

DESTANLAR

SAKA

Alp Er Tunga,
Şu

KIRGIZ

Manas

HUN

Oğuz Kağan
Destanı

GÖKTÜRK

Ergenekon
Destanı

UYGUR

Türeyiş,
Göç

YAZI (ALFABE)

GÖKTÜRK

UYGUR

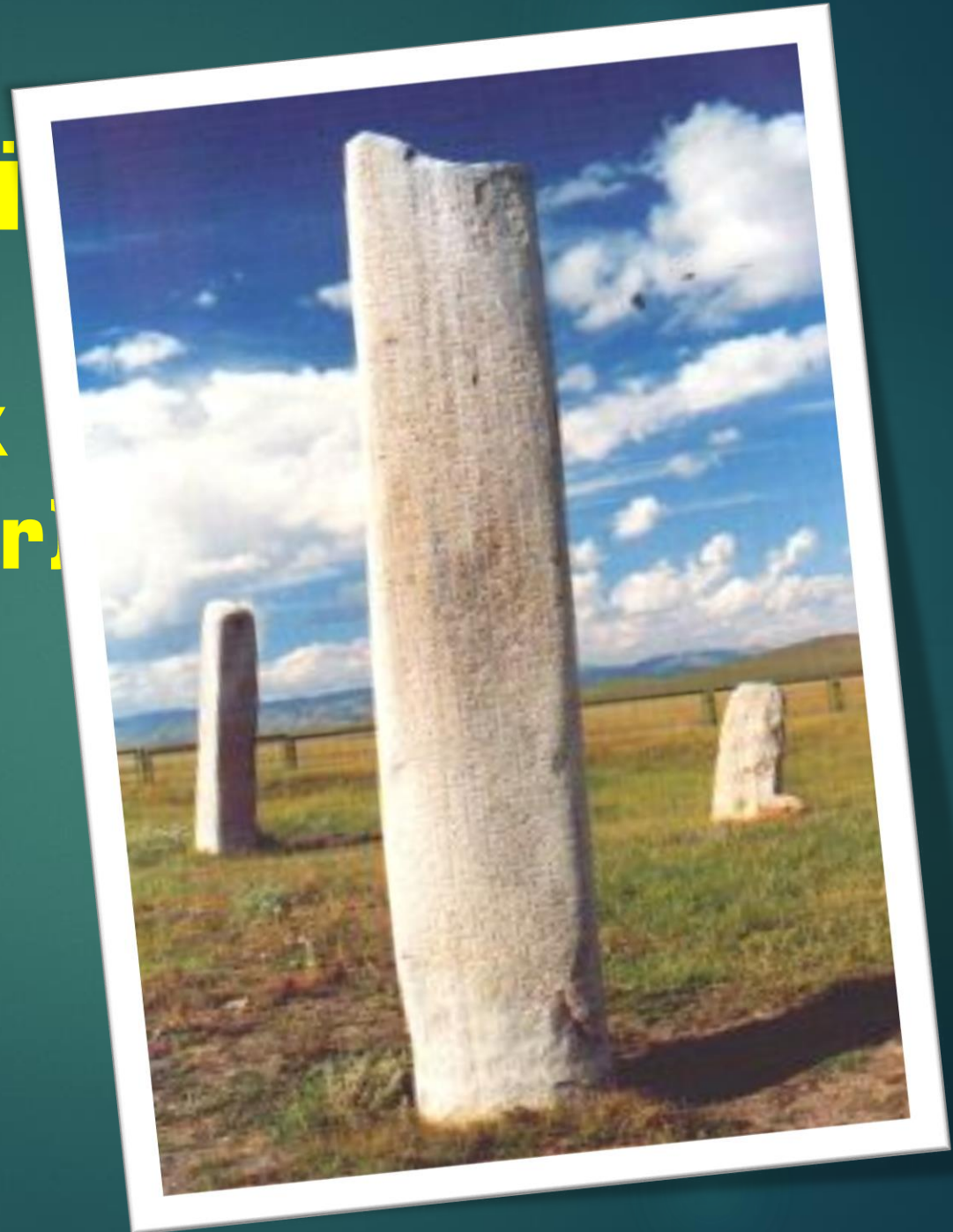
TÜRGİŞ

NOT:

**Yazıtlarda, “fakir milletin zenginleştirilmesi, açların doyurulması,
çıplakların giydirilmesi”**

SOSYAL DEVLET anlayışının göstergesidir.

**ORHUN
KİTABELERİ
(Türklerin
bıraktığı ilk
yazılı belgeler)**

**12 HAYVANLI
TÜRK
TAKVİMİ**

**HAYVAN
ÜSLUBU**

BİLİM-SANAT

**TAŞINABİLİR
SANAT
ESERLERİ**

**UYGURLARDA
MİMARİ
ESERLER**

OTAĞ (çadır)

İslamiyet Öncesi Türk Devletlerinin Genel Özellikleri

- Ekonomisi hayvancılığa dayalıdır.
- Konar göçer (yarı göçebe) yaşam vardır.
- Göçebe olmalarından dolayı cezaevi (hapishane) yoktur. (ölüm yada 10-15 gün hapis cezası gibi...)
- Savaşçıdırlar ve bağımsızlıklarına düşkünlüdürler.
- Adalet ve hoşgörü sahibidirler.
- Teşkilatçı yapıları gelişmiştir. (İki Türk bir araya gelirse devlet kurmaya kalkar)
- Aileye büyük önem verilir.
- Gelenek ve göreneklerine (töre) bağlıdırlar.
- Sosyal sınıf farklılıkları ve kölelik yoktur. (göçebe yaşam olduğu için)

SON

ÇİMIŞ KPSS SORU ÖRNEKLERİ

2011 KPSS

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyetten önce, Türklerde ölen kişinin eşyalarıyla birlikte gömüldüğü mezarra verilen addır?

A) Yuğ

B) Şad

C) Kurgan

D) Toy

E) Tigin

2011 KPSS

Aşağıdakilerden hangisi, Hunların neden olduğu Kavimler Göçü'nün sonuçlarından biri değildir?

- A) Avrupa'nın etnik yapısının değişmesi
- B) Avrupa'da bir Hun Devleti kurulması
- C) Roma İmparatorluğu'nun bütünlüğünü ve üstünlüğünü yitirmesi
- D) Avrupa'da skolastik düşüncenin egemen olması
- E) Göktürk Devleti'nin yıkılması

**2010 KPSS
ÖNLİSANS**

Çin kaynaklarına göre, Orta Asya'da kurulan Asya Hunları evlerini topraktan yapmış, Volga kıyılarıyla Kırım arasında kurulan Hazarların evleri ise hep ahşap olup yalnız hakan sarayı ve kale taştan yapılmıştır.

Yukarıda verilen bu bilgilerle,

- I. Doğa şartları insanların yaşam biçimini etkilemiştir.
- II. Türklerde daha çok göçebe yaşantı vardır.
- III. Türkler mimaride Çinlilerden etkilenmiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
- D) I ve II E) I, II ve III

2010 KPSS

Aşağıdakilerden hangisi, Türklerin İslam toplumuna katılmasından sonra uyguladıkları arasında değildir?

- A) Ahilik teşkilatı
- B) Kümbet mimarisi
- C) Arap alfabesi
- D) Vakıf sistemi
- E) Veraset sistemi

2010 KPSS

Türk Devletlerinde,

I. taht kavgalarının ortaya çıkması,

II. toprakların, gelirlerine göre bölümlere ayrılması,

III. çeşitli dinlere inanılması

durumlarından hangileri “ülkenin hükümdar ailesinin ortak malı olması” töresinin sonuçları arasındadır?

A) Yalnız I

B) Yalnız II

C) Yalnız III

D) I ve III

E) I, II ve III